

סוף זמן קר"ש

עש"ק דברים

8:47

עש"ק ואתחנן 8:51

מאן דלא קרי קר"ש בעונתיה
בנדוי הוא כל ההוא יומא
(זוה"ק בלק קפ"ז)

מבני עינינו התאחדותנו

י"ף ע"י: התאחדות אברכים דקה"ל ימב לב דסאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

שיעור השבוע

חבורת יסודי התורה

פרשת דברים

מוס' מכות ו': עד ח:

פרשת ואתחנן

מוס' מכות ט': עד י'

אפילו אילני סרק (פסוטי עם אם קובע
ענין לטוה) עתידין ליתן פירות (וכו)
לכירות טובות בית תלמידי (חכמים)
מדיב רבם שליט"א שמהלך תשע"ט

ב"ה

שנה י"א גליין ל"ו (תע"ג)

דברים

ג' אב תשס"ט

לנער כל רשעי ארץ

ראה נתן לך ד' אלקיך את הארץ עלה רש כאשר דבר ד' אלקי אבותיך לך אל תירא ואל תחת. נראה לפרש הפ' עפ"י מה ששמעתי בשהם הגאון הצדיק בעל מלוא הרועים זצ"ל לפרש הפייט (ד"ה מלך במשפט, בשחרית של א' ד"ה) לאחז בענפות הארץ לנער כל רשעי ארץ וקול ישמעתי בשמים ובארץ מה אדיר שמך בכל הארץ, היינו כי היחוד הוא הו"ה אדני העולה צ"א, וזה לאחז בכנפות ארץ פי' אותיות צ"א מן ארץ הם כנפות שלו, ולנער כל רשעי הארץ רומז לסלק אות ר"ש מן ארץ, וקול ישמעתי מה אדיר שמך בכל הארץ כי כאשר ינער רשעים מן הארץ יהיה יחוד הגמור, עבדה"ק דפח"ח. ועפ"י יש לרמז זאת בתורה בפ' שלפנינו, ראה נתן ד' אלקיך לפניך את הארץ, היינו שהקב"ה נתן לפניך את ארץ שיש בכנפות שלו יחוד הגמור העולה צ"א, הוא מספר ד' אלקיך הנחשב בספרים למספר הו"ה אדני, וזה עלה ר"ש, פי' שתסלק את ר"ש מן ארץ וישאר צ"א יחוד הגמור, וע"ז אל תירא ואל תחת כי כאשר ינער רשעים מן הארץ ולא יהיה לישראל שום פחד מן הרשעים יתרוםם קרן ישראל ויהיה יחוד הגמור בב"א.

אלה תורה - ד"קוב

יראת הרוממות

לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא. פי' היראה שלכם מה שאתם יראים מן המשפט והעונשים לא תהיה מפני איש. פי' שלא תהיה יראה שלכם מפני יראת העונש שאתם אישים נידונים אח"כ בעונשין, כי זה הוא יראה בישא, רק היראה שלכם תהיה מפני יראת שמים. ח"ש כי המשפט לאלקים הוא, כי כביכול בערתם לו צר והקב"ה אומר כאיבי דילהון גבאי, ואת היראה היא היראה הטובה שמתיירא שלא יהיה ח"ו צער לשכינה כביכול כנ"ל.

בית אברם

העיקר להיות נוצח במלחמת היצר

רב לכם כס את ההרה הזה פנו לכם צננה. יאמר על דרך מוסר ומשל, כי הלוחם לא נאה להיות בורח ונשמר משונא, היום בויות זה ומחר בזה, ומה יהיה בסופו, אך יעקר הוא לגמרי. כן הדבר בעושי מצוה שומרים מרודפיהם מיצר הרע, ואינם מפנים מצפוני לבם, שיהיה נקי וטהור מכל ההרהור יצר הרע בעולם. וזהו רב לכם סוב את ההרה הזה זה יצר הרע - הר' שמעיר, רב לכם מה שאתם רק מסבבים אותו בסבוב, פעם נוצח, פעם מנוצח, אלא פנו לכם צננה, פירוש שיהיה מפנים צפוני לבותם שיהיה בר נקי.

חם סופר

יוכב החומר

והדבר אשר יקשה מכם תקרבו אליו ושמעתיו. דקשה הדוי ליה למינר י'הדבר הקשה תקרבו וכו' ומאי 'מכם, ועד הוי ליה למינר י'הודעתיו, מה ושמעתיו. ונראה לי דבא להודיענו ענין הקושיא שהוא קשה להאמין, וכי אפשר לשמוע ענין הכרחין של מעלה שמכרוין בכל יום לעורר לבבות ישראל בתשובה, כמו שאמרו חכמינו ז"ל כמה פעמים מענין הכרחין בסי' ובוהר. לכך אמר והדבר אשר יקשה, המניעה הוא מכם, ורצה לומר הכרח נקרא דבר, ואשר יקשה לכם להאמין שלא נשמע הכרח לבני אדם, המניעה הוא מכם, שעל ידי גסות ועכירות החומר שלכם הם מסך מבדיל מלשמוע, כמו שכתב בוהר (יחי רבד): ממחרשים שמעו וכו' (ישעי מב יח) וזהו

שאמר תקרבו אל, כמו (שמות יד, י): ופרעה הקריב, והיינו שיתקרב לבחינת משה, שנאמר (שם ג, ח): של נעליך שהוא בחינת החומר ולוכבו, ואז ושמעתיו, היינו על ידי בחינת אמצעיות דמשה יכול לשמוע, וזהו שאמר ושמעתיו.

כן פורת יוסף - הקדמה ט"ז ג

מסר על הזכותים לכלל ישראל

ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, פרשי' זו משלי הוא אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם. ונראה ביאור הענין עפ"ימ דאיתא בגמרא סוטה (ל"א ע"א): רשב"א אומר, גדול העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה, שזה תלוי לאלף דור זה תלוי לאלפים דור, הכא כתיב (שמות כ') לאלפים לאהבי ולשומרי מצותי והתם כתיב (דברים ו') ולשומרי מצותיו לאלף דור. והנה מר"ה מסר נפשו תמיד עבור ישראל וכל אשר לו מסר לישראל לטובתם, וכן כל הזכותים שלו מתורה ומצות הכל מסר להם. וידוע דרך הצדיקים שהם שפלי רוח ובפרט מר"ה שהתהו"ק מעידה עליו והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר ע"פ האדמה, ולזה אף שרע בעצמו שהוא קיים כל התורה כולה אבל לא החזיק א"ע אפילו במדיגה הקטנה של עובד מאהבה, רק הכל מיראה, אי"כ אין לו שבר רק לאלף דור. וזה שאמר להם כשברכם זו משלי דייקא, היינו שכר זה של אלף פעמים מגיע לי על שכר עבודתי שלא היה רק מיראה וזה אני נתן לכם שהיא שלו ממש המגיע לו בשכר עבודתו ורוקא אלף פעמים לא פחות ולא יותר.

דברי יואל

בזכות האמונה ישראל ניוונן

ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם. אמר להם זו משלי היא. אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם. ויבואר על פי מה דמאמר משימה דהגאון רבי העשיל מקראקא, ולד"ה לפרש המדרש אין ישראל ניוונן אלא בזכות האמונה, כי רדשו חז"ל (עירובין כב.) היום לעשותם ומתן וקבל שכרם, וקשה את הקב"ה שומר תורתו והיר כתיב ביומו נתן שכרו, ואיכא משום כל תלין פעולת שכיר, והתירוץ משום דקיי"ל (וחושן משפט סימן ש"ט) האומר לשלחו שכור לי פועלים, ושכרם ואמר להם שכרם על בעל הבית, אין שום אחד מהם עובר על כל תלין, וידוע (מכות כג.) כי תור"ה מנין תרי"א מצוות צוה לנו משה, ואנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו, אם כן על תרי"א מצוות שכתב על ידי שליח וליכא כל תלין, אבל על השתים מפי הגבורה איכא כל תלין ומגיע שכר בעל הוה, והם יסוד האמונה, ולזה אמרו אין ישראל ניוונן אלא בזכות, עכ"ד דפח"ח. וזה שאמר להם משה רבינו זו משלי היא, פי' לא מכם שכר המצות צוית את ברכתי לכם כי הלא זו משלי היא, היינו ששמעתם התורה ממני, וקיי"ל שכר פועלים על ידי שליח ליכא שום כל תלין, וממילא אין לכם לצפות לתשלום גמול המצוות בהאי עלמא, ואם תאמרו באיזה זכות תהיו ניוונים, על זה אמר אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם, היינו שהקב"ה יברך אתכם מכם אופן המצוות אשר הוא בעצמו דבר לכם, כי אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו, ובזכותם ישראל ניוונים בעולם הזה בכל תכלית ובלי קצבה.

ברך משה

אוצר הגנוז

שלא לזרוק הקינות לשמות אחר ת"ב

שמעתי כי ישנם רבים שזורקים ספר הקינות אחר ט' באב בלי להצניעם על לעתיד, ורצונם להראות בזה כי בטחונם חזק ואמין כי במרה יבנה בהימ"ק וקבץ השית ברחמים רבים את נפוצותינו ויתגדל ויתקדש שמו יתברך בעלמא, וא"כ למה זה נכון על העתיד דבר שגראה כמכחיש ומתנגד לבטחון הזה חלילה, אולם חשבתי מאז כי אולי כמו שצוהנו תוה"ק על אכילת מרור לזכר מרירות השיעבוד שהיה, ויתגברו ע"ז רגשי תודתנו על הפרוק ועל הטוב שגמל אתנו גואלינו גואל חזק עמנו, וכמו כן לעת קץ הגאולה השלימה והישועה האמיתית ג"כ נזכיר קינותנו אשר היינו בימי עינונו ולחצנו, ונזכרם ע"ז לומר מזמורי ושרי תודה על קדוש שמו יתברך שיהיה במהרה בימינו, וכדאיתא במדרש שבזמן בית שני משתכרין, וכלשון (איכה ג') ט"ו) השביעי במרוהים בלילי פסח הרוני לענה בליל ת"ב, גם בעת אשר נהיה כגן הזה ויהיה נהפך לנו ליל ת"ב וכל הצומות לטשון ולשמוחה ולמועדים טובים כן יהיה רצון בב"א. (ספר תיקון חצות, פלאטא)

צורת בנין בית המקדש

כשם שהפליגו חז"ל בענין המצוה הגדולה של העסק בסדר הקרבנות, כמו כן הפליגו מאד מאד בעסק כל עניני המקדש, ובנינו וצורתו ודינו. ואיתא במדרש דבה ויקרא פ"ז: אמר הקדוש ברוך הוא, כל העוסק בלימוד ובנינה כאילו בונה אותה, ע"כ ובמדרש תנחומא פרשת צו איתא: אמר יחזקאל לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! עכשיו נתונים אנו בגולה, וכי יוכלים הם לעשות? הניח להם עד שיעלו מן הגולה ואחר כך אני הולך ואומר להם. אמר לו הקדוש ברוך הוא ליחזקאל: בשביל שבני נתונים בין האומות יאם ביתי בטל, אמר לו הקדוש ברוך הוא, גדול קרייתו בתורה כבינה, ובשכר קרייתה שיתעסקו לקרות בה, אני מעלה עליהם כאילו עוסקים בבנין, ע"כ. וכבר האריך בענין זה הרמב"ם בפירוש המשנה שלחי דמחות ז"ל: אמר גם כן זאת התורה לעולה ולמנחה וכו', כל עוסק בתורה כאילו הקריב עולה ומנחה וטטאת, ואמרו: תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה, מעלה אני עליהם כאילו נבנה בית המקדש בימיהם, ועל כן ראוי לאדם להתעסק בדברי הקרבנות ולשאת ולתת בהן, ולא יאמר הרי הן דברים שאין הן צורך בהן אמת, כמו שאמרי'ם רוב בני אדם, עכ"ל. ויותר מזה האריך והפליג בענין זה רבנו בחיי בפירושו על התורה לפרשת ויקהל ז"ל: יודע כי הסיפור בענין המשכן והכלים והחוקים בתוכנת צורתו ושיעור ארכו רחבו וקומתו אצ"פ שאין בית המקדש קיים, מצוה גדולה היא, עד שמים יגיע שכרה, ותורה היא וללמוד אנו צריכים, וכן הזכירו חז"ל בענין הקרבנות, כי כל המתעסק בלימוד פרישותו וישא ויתן בלבו עניניהם כאילו הקריבו הקרבן בעצמו.

והוא שאמרו: כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, בפרשת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכן כולם, הא למדת על הסיפור בפיו בלבד שכרו אתו ופועלותו לפניו, כאילו עשה המעשה והקריב קרבן על המזבח, והוא הדין בסיפור עניני המשכן והמקדש שיש לנו זכות עצומה ועקב רב כאשר נהנה בהם ונשתתף להבין פשוטיהם ונגליהם, על אחת כמה וכמה אם נזכה להשיג תוכנם להשיג אחר מרמזיהם, והוא שהזכיר דוד על הענין הזה על הגולה והגסתה, סובו ציון והקיפו ספרו מגדליה שיתו לבכם לחילה פסגו ארמנותיה, למען תספרו לדור אחרון, ובזכות הסובב וההקיף בגולה ובנסתר ישיב שכינתו לתוכו, שנאמר: כי אלקים לאלקינו לעולם ועד הוא ינהיגנו על מות, עכ"ל שם.

הגאון הקדוש רבי משה בן עמרם זי"ע נולד ביום אחד עשר לחשב שבט שנת תרי"ג לפ"ק בעיר טשארנא. בעודו יונק שדי אמו, ניכרו בו סימני קדושה וטהרה, בוצין בוצין מקטפיה ידיעה, וכאשר היה כבר שית-כבר שבע, החל כבר רוח ה' לפעם בקרבו, ונראה בעליל כי נעלה הוא לעילא מן דרגא על כל בני גילו לא רק בחכמת לבו אלא היה פתוח כפתחו של אולם לתורה, אלא ניכרו בו גם סימני טהרה, יראה לעילאה.

בילדותו נתלווה פעם לזקנו אבי אביו הגאון רבי יוסף אב"ד טשעטשאויטץ שנודמן עם הגה"ק רבי ר' שמעלקא מסעליש זי"ע בעהמ"ח"ס "צרור החיים" בשיחה עם זקנו רבי יוסף. הצביע ר' שמעלקא בידו על רבינו באמרו "בילד זה נתקיים מאמר הכתוב 'לבעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו'"

דרש דרש משה

בהיותו בן י"א-י"ב שנים שלחו אביו לצעהלים לשיבת הגאון רבי מנחם כ"ץ מגדולי תלמידי "חתם סופר", ושם יצא לו שם טוב כעילוי מפורסם. ביום מלאות לו שלש עשרה שנה למצות, דרוש דרש משה פלפולא חריפתא מה שחידש בעצמו מדעות הרחבה בבית הכנסת הגדולה דשם לפני כל חכמי העיר, עד שהראויים והשומעים כולם ראו כן תמהו על רוב חכמתו ורוחב דעתו, ופה אחד ענו ואמרו כי לאילנא ברברא יתעבד. מצעהלים נסע ללמוד אצל זקינו הגאון רבי יוסף אב"ד טשעטשאויטץ, ובהיותו כבר ט"ו שנים היה מלא וגדוש בתורה ויראת שמים, ויש קונטרס חידושי תורה שרבינו כתב בימים ההם בימי טל ילדותו, והם מפליאים עין כל רואם.

הגאון רבי יוסף שאול נאטעוואהן, בעל שו"ת שואל ומשיב, הגיע לאחד המרחצאות בסביבתו. ר' יוסף שנסע אליו להשתעשע אנו בדברי תורה, נטל עמו גם את נכדו משה הצעיר. תוך כדי שיחתם העיר משה הצעיר מדברי תוספות אחד. בעל "שואל ומשיב" החל לשוחח אתו בדבי תורה, ונכח לדעת כי הוא כלי מחזיק ברכה בחריפות ובקיאיות. הוא מנה לזיקנו רבי יוסף וביקש הימנו לשלוח את הצעיר אליו, שכן אינו מחזיק ישיבה אלא מספר בחורים מופלגים שהוא לומד אצד, והם מתפתחים לגדולי תורה. זיקנו רבי יוסף השיב שמצדו הוא מסכים, אך הוסיף שעליו לשאול את הריו. אמנם הם לא הסכימו ממני שעדיין היה כך בשנים. - כשסיפר זאת רבינו לאחר שנים, הכה באצבע צרידה שלו, באמרו "אלמלא הייתי לומד אצל בעל "שואל ומשיב", היתה לי דרך נוסף בלימודי.

גדול בגולה ובנסות

בתקופה ההיא עלה ונתעלה במעלות התורה והיראה, וילך משה הלך ונסוע הנגבה, כדברי חז"ל "הרועה להחכים ידרים". כשהגיע לגיל בן ט"ז שנים נסע לפרעשבורג לשיבת רבו בעל "כתב סופר", ושם הלך וגדל ליום ליום. כבר אז היה בקי בעל פה בשני חלקי או"ח, ורבו הגדול חיבבו מאד. פעם אחת השמיע רבו את השיעור עיון לפני התלמידים, וביניהם רבינו, שעמד לידו אצל הבימה בבית המדרש. בפלפול שנתנהו בין התלמידים, אמר אז סברא נפלאה שעל ידה נתרצו כמה היות. רבו בעל כתב סופר קם ממקומו ונשקו על ראשו לעין כל התלמידים, לגודל אהבתו וחיבתו אליו, ומחמת חן ושלל טוב אשר מצאו דבריו הנאמרים בהשלל דעת, וכך מדי פעם, כאשר העיר איהו דבר באמצע השיעור, הטה רבו אליו את אזניו באמרו בדרך חיבה "מה אתה אומר, משה"ל"י.

לא רק בלימוד התורה נגלה שם עיונו אז בימים הללו, אלא גם בחכמת הסתר העומדת ברומו של עולם. בימי לימודו בפרעשבורג בישיבת רבו ה"כתב סופר" החלו איהו תלמידים לפרוץ גדר ועסקו בחשאי בחכמות חיצוניות. בוודע הדבר לראשי הישיבה התחילו לחקור ולדרוש על זה, ושלוחים מיוחדים חזרו על האכסניו של החבורים לראות ולהסתכל אם תורת ה' חתולתם או בילדי נכרים ישפיקו. ר' יהודה גרינוואלד [לאחר מכן הגאב"ד סאטמאר] שהיה אז בחור צעיר לימים, נמנה על בכירי התלמידים

היקולא דידיקיא

הגה"ק בעל ערוגת הבשם זצ"ל

ז' אב שנת עת"ר

שהלכו לבקר באכסנאות של החבורים כאשר הגיעו להאכסניא של רבינו לראות מה טיבו, מצאו אותו ישוב ומעין בעיון גדול באיזה ספר, עד שלא הרגיש כי באו אנשים לחדרו. הם הלכו מאחוריו והנה ראו כן תמהו כי ביזו ספר הזוהר, והוא מעין בו ופלגי מים יורדים מעינו. כאשר באו כן הלכו מאתו. והוא לא ידע בבואם ובצאתם. ר' יהודה גרינוואלד נתרש מאד מגדול יראתו וטהרתו שגם בספר כזה שם בו עיונו, ופנה איפוא לרבו בבקשה, שהוא רוצה ללמוד בצוותא עם רבינו. לשאלת רבו מה זה ועל מה זה הנו משתוקק לך, סיפר את אשר עיני וראו ולא זר. רבו הסכים על ידו, והוסיף לחבבו ביתר שאת על יראתו הקודמת לחכמתו.

כאור החמה מזהיר

בישיבת פרעשבורג נתקשר בקשר חזק ואמץ עם חבריו שלמדו עמו שנתגדלו ברבות הימים לגאוני ארץ, וביניהם רבי יוסף חיים זונענפעלד אב"ד ירושלים, ר' יהודה גרינוואלד אב"ד סאטמאר, רבי קאפלי ריך ז"ל אב"ד בראפעסט, ר' יעקב גרינוואלד מגיד משירים בשיגטע בעל "חלק יעקב" על שו"ע או"ח. וכן עם האלוף רבי וואלף פאפענהיים ראש ופרנס דקהילה החרדית בעיר ווין.

הג"מ מרדכי אליעזר ערענבורג ז"ל אב"ד ווראנוב היה מספר, כי בעת שהגאון רבי אברהם שאג אב"ד קובערסדארף הגיע לפרעשבורג, שיגר בעל "כתב סופר" את לומדי העיר בצירוף כל בני הישיבה ליתן כבוד לתורה לאותו גדול שהרגיש העולם ודלתו ובקדושתו, וכאשר ראה את רבינו עמד כמשתומם רגעים אחדים ושאל את שמו, ובבואו לחדר הספרים של הגאון בעל "כתב סופר" עמד ואמר לפניו: פרעשבורגער רב, אינני מקנא הד"ג לא עם הרבנות ולא עם הנשיאות, כי אם בשלש תלמידים שיש להדרי"ג, ונדע שאחד המיוחד שחשב לפניו, היה רבינו שהיה אז כבן ט"ז שנים, וראה מאור פני משה כי לאור עולם יהיה ומשוח דורו. רבו הכתב סופר היה מונה שבעה תלמידים בישיבתו שיש להם עינים קדושים, ובתוכם רבינו בעל ערוגת הבשם, ורבי יהודה גרינוואלד, ורבי יוסף חיים זונענפעלד זצ"ל.

ביחד עם רבו הכתב סופר זי"ע

בשנת תרכ"ט, בימי המערכה בדבר הטיילונג של הקהלות החרדית באונגארן, ורבו בעל "כתב סופר" נסע אל הקאנגרעס בפפעסט, נתלווה אליו תלמידו רבינו לשמשו. בהגיעם לפעסט הציע בעל "כתב סופר" לרבינו לטייל מעט ולשאוף אויר צח. כמצווה ועושה עזב רבינו את בית רבו ויצא לרחובת של עיר. לאחר טיול קצר גמר בדעתו שכבר יצא ידי חובת קיום מצות רבו, וחזר לאכסניא להתבונן במעשי רבו. בעד החלון השקוף ראה את רבו בוכה בדמעות שלש. משהבחין בו רבו קראו החדרה ואמר אליו "עכשיו שראיתני בכך, למה אסתיר את עצמו מלפניך. תלמידי היקר, עם ישראל זוקק לרחמים מרובים בעת הזאת, בוא ונאמר תהלים בצוותא בכונה גדולה". הרב ותלמידו התחילו לשפוך שיח בלב מורתח ובהתעוררות עצומה, ובמשך ששה שעות רצופות אמרו השנים מומרי תהלים כשעיניהם זולגות דמעות תמות. לאחר שנים מרובות כשסיפר רבינו על כך אמר, "הלואי וזוכה פעם נוספת בחיי להרגיש את התרוממות הנפש והתענוג הרוחני שהרגשתי בעת ההיא בשעה שאמרתי תהלים יחד עם מורי ורבי בעל "כתב סופר". תמיד הייתה תהלת רבו בעל כתב סופר בניו של רבינו, וכאשר שאלו פעם הגה"ק מבעלזא זי"ע על רבו ה"כתב

סופר", ענה רבינו: מה אומר ומה אדבר, הוא היה ארי שבחבורה.

תפלה למשה

תפילותיו בימים ההם היו בהתעוררות גדולה בהשתפכות הנפש ובדמעות שלש, וסיפר הישי"ר ר' דוד כ"ץ פרוסטיץ נכד הגאון רבי דניאל פרוסטיץ מפרעשבורג, כי פעם אחת בשעת תפלה של חול, הגיעו לנפילת אפים ולא היה לו מקום לישב. כשראה זאת רבינו קם ממקומו כדי שר' דוד יוכל לישב שם, ומה הופתע ר' דוד, שקם ממקומו לאחר נפילת אפים, והרגיש שבגדיו התלחלו. בראשונה לא ידע ממה זה, ולאחר כך נודע לו שהיה זה דממעות שירדו מעיני רבינו בשעת תפלתו. לאחר שנים מרובות כאשר ר' דוד היה מספר זאת, עדיין היו עיניו זולגות דמעות.

ברכת התורה שלו שאמר בכל אשמורת הבוקר היו בדמעות שלש, והדבר הי' ידוע בין כל החבורים, והיה רגיל להתפלל אחריו התפלות המובאים בשי"ס ברכות דף י"ז שהי' מרגלא בפומיה דהתנאים ואמוראים לאמרום.

בימים ההם היו תמונעדיס בשבת קודש לסעוד סעודה שלישית בביתו של נגיד אחד. וסיפר הג"מ שמואל דאנטאה מפרעשבורג, שגם הוא היה סועד שם, שרבינו היה רגיל לומר את פיוטו של ה"יאבן עזרא" צמאה נפשי וכו' בהשתפכות הנפש בהתלהבות ובנענומות נפלאה, נע שכל השבוע היה משתוקק תמיד שבוא יבוא שבת לעת ערב שיוכל כבר לשמוע נועם זמירות רבינו.

משה בהשכמה עלה

לא ארכו לו הימים שם בישיבתו של רבו, כי בהיותו כבר שבע עשרה שנה נתבקש אביו ר' עמרם לשיבה של מעלה, והשאיר אחריו אלמנה עם תשעה בנים קטנים, יתומים, וכל על הפרנסה הוטל על רבינו שהיה הבכור. הוא נאלץ לעזוב את המקום, בית תלמוד אשר אוה למושה לו, לשלוח יד במסחר העצים אשר היה לאביו, ואף על פי כן גודל טרדותיו ורוכות שניו לא מנעוהו למשקוד על דלתי התורה ביגיעה ושקידה עצומה. היום היה למלאכה לפרנס את בית אמו האלמנה ואחיו היתומים, והלילה היה לו למשמר, משמרת הקודש לתורה ועבודה.

התמדתו בתורה בעת ההוא לא יאומן כי יסופר. כמעט לא נתן שינה לעינו ולפעמיים נזנמה, ולאחר שעות עובדת יום בדאגות וטרודות, ולאחר שישקט בתורה כמה שעת בלילה היתה אמו הצדיקת מעירה אותו בכל לילה בשעה שתיים אחר חצות, וכמה פעמים עוד לפני כן. כמה פעמים עמד בויכוח עם זקנתו, שטענה ואמרה, בני, הלא הנך עוסק כל היום במסחר והנך עוף ויגע מעבודת היום, כיצד תוכל לקום בשעה מוקדמת כל כך. אולם רבינו עמד על דעתו באמרו "אדרבא כיון שלא למדי כל היום, מוכרח אנכי להשלים ולקום באשמורת בעוד לילה להשלים חוקי.

כל מקרי הזמן ופגועי לא נגעו בו לבטל מותרת ה', ויגבה לבו מכל טרדותיו לילך בדרכי ה'. מסחרם היתה אז מעצים שנקנו בקאמארען, שהיו מובלים על נהר דונאו הסמכוה לשם. העידה בעלת האכסניא שם היה מאתכסן, כי מיד לבואו מן הדרך היה מתישב ללמוד שעות ארוכות בהלכות עצומה ולא הלך לישן כלל והוא הקפיד שלא לבטל מלמודו אפילו שעה אחת ותוך כדי עסקי מסחרו כאשר הוכרח לילך למקום כל שהוא, פתח מקודם גמרא ועיין באיזה קושיא בתוספות כדי שיהיה לו במה להרהר בהליכתו. באחת השיחות עם אחיו הג"מ יעקב יחזקיה סיפר לו רבינו: בימים ההם הייתי נאלץ לנסוע בעגלה בחברותא עם שאר הסוחרים, תוכל לשער בעצמך, המדובר בין אויבער-לענדער עמי הארצים, אולם אני לא הסחתי דעתי מהרמב"ם."

בספרי מסחר שלו בטשארנא מצאו בשלהי הדפים חידושי תורה שעלו ברעיונו בעת עסקו במסחרו, וביניהם תירוצים על קושיות התוספות וביירוים בדברי הרמב"ם כדי שלא ישכחם, על כן העלהו כחוננו על פנקסו להיות לו לזכרון.

יכתוב משה את מוציאיהם למסעיהם על פי ה'

ואלה מסעיהם למוצאיהם ורקדוק המפורשים מהו הכוונה באומרו על פי ה' והלא כל התורה כולה נכתבה על פי ה'.

ויתבאר על פי מה שכתב הפרשת דרכים (דרוש ד) על מאמר המדרש 'שמו"ר פ"ג ס"ב) וירא און ולא יתבונן (איוב א יא), אתה מוצא בשעה שיתנה הגר מביתו של אברהם אבינו, מה כתיב שם ויכלו המים מן החמת, אמר רבי סימון בקשו מלאכי השרת לקטרגו, אמרו לפניו רבונו של עולם אדם שעתידי להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו את הבאר, אמר להם עכשיו צדיק הוא, איני דן את האדם אלא בשעתו, וכן כשהיו ישראל במצרים ראה הקב"ה שעתידי לעשות את מעשה העגל, ואף על פי כן אמר הקב"ה איני דנם לפי המעשים העתידין לעשות והריני גואלם. ולכאורה סותר המדרש הלזה למה שאמרו במדרש (שם ס"ד) אמר משה לפני הקב"ה מה זכות יש בידי ישראל להוציאם ממצרים, אמר לו הוי יודע שבזכות התורה שהן עתידים לקבל הם נגאלים. הרי בעקבותיה דן את האדם גם לפי מעשיו העתידיים, אמנם התירוץ לזה כי מסתוריו ית"ש שאם אדם עתיד לעשות טוב ולהיות צדיק, מטיב עמו על שם העתיד, אך אם עתיד לחטוא אינו מסתכל בזה ואינו דן אלא לפי שעתו.

וזבה פי' שם הכתוב בפ' בלק, לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל ישראל ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו אל מוציאם ממצרים וגו'. הכוונה לא הביט און ביעקב, אינו מסתכל בעבירות שעתידין לחטוא, ואינו דן אותם אלא באשר הוא שם, אבל במצות מסתכל הוא במה שעתידין להיטיב ומיטיב עמהם וה' אלהיו עמו, וראיה לזה אמר אל מוציאם ממצרים, משם יתברר לך דמסתכל במצות שעתידיים לעשות ואינו מסתכל בעבירות שעתידין לעשות, שהרי בשביל זה יצאו ישראל ממצרים והלא היה להם שום זכות אלא שנסתכל במה שעתידין לקבל את התורה, והלא תיכף ומיד אחר מתן תורה עתדין לומר אלהיהן ישראל, אלא על כרחך לומר שכן אותם על המצות שעתידין לעשות ואינו דן אותם על עבירות שעתידיים לעשות, עכ"ד.

ובדרך זה יש לפרש הכתוב (תהלים כה יא) למען שמך הוי"ה וסלחת לעוני כי רב הוא, ופי' א"ז וללה"ה בתפלה למשה (מזמור כה) הדנה כל ישראל עתדין לשוב קודם ביאת המשיח בחשובה תתאה, ולאחר ביאת המשיח בתשובה עלאה, ולפי זה ראוי לדרון אותם לטובה על שם סופם, כאלו כשר שבו, ושורש הדבר שראוי לדרון על שם נצמח כמורה הקדוש הוי"ה שמורה היה הוה ויהיה, ובו ית"ש אין זמן, ועבר והוה ועתיד אחד הוא, ועל כן מה שעתידי להיות כבר היה, וזה שאמר למען שמך הוי"ה, המורה שהעבר והעתיד אחד הוא לפניו, לכן וסלחת לעוני, כי ראוי לדרון לטובה על שם סופו כאלו כבר שבו, כי רב הוא, פי' אף שרב הוא, מכל מקום אל לך דבר שעומד בפני התשובה והתשובה מכפרת בעד הכל, עכ"ד. אמנם יש לפרש הכתוב עוד באו"א, דיש להבין דכיון דשם הוי"ה מורה שהעבר והעתיד אחד הוא לפני הקב"ה, היה לו לצרף גם מה שעתידין ישראל לחטוא. אך ביאור הענין הדנה כתב הרא"ש (ראש השנה יז) בהא שאומרים ב"ג מדות שם רחמים ה', ודרשו חז"ל שם אני ה' קודם שיחטא ואני ה' לאחר שיחטא, וקשה קודם שיחטא מה צריך לרחמים, אך הכוונה דאף על פי שידוע הקב"ה שעתידי לחטוא אינו דן אלא לפי מעשיו של עכשיו, ע"ש. והנה אמרו חז"ל (קידושין מ:) שהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת אשוריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עב עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ורובו כל העולם לכף חובה. ולפי זה צריך האדם להתאמץ להרבות במצות ומעש"ט למען יכריע עצמו וכל העולם לכף זכות, ולפי האמור הרי בזה שהקב"ה מרוב סדרו וטובו מצרף את הזכות שעתידין לעשות והעבירות אינם מצטרפים, הרי שפיר אפשר להכריע עצמו וכל העולם לכף זכות. וזה שאמר למען שמך הוי"ה, היינו שם הוי"ה שבי"ג מדות שמוזה אנו למדים שמך הקב"ה מסתכל ברע העתיד רק בטוב העתיד, על ידי זה וסלחת לעוני, שימחול הקב"ה עוונותיהם של ישראל, כי רב הוא, שמתרבים הזכות עד אין שיעור וערך.

דברות קודש

מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ס"ג פרשת מטו"מ תשס"ט - בעטלעהעם

נתפרסם ע"י ועד להוצאת ספרי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ויש לומר עוד וסלחת לעוני כי רב הוא, הכוונה כי רב הוא כחו של יעקב אבינו, ע"ד שפי' המפורשים ע"פ"ו ויגר מראב מפני העם כי רב הוא, דקא על כחו של יעקב אבינו. הכי נמי הכוונה כי רב הוא, על יעקב אבינו, והוא על פי מה שכתב א"ז וללה"ה ביותנו פנים (אבני זכרון אות לא) דבר זה אנו מוצאין ביעקב אבינו, בשעה שבקש לברך את אפרים ומנשה כתיב (בראשית מח ח) וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה, פירש רש"י שאינם ראויים לברכה לפי שעתידי ירבעם לצאת מאפרים והוא מנשה, ואף על פי כן ויברך אותם ויאמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יגדל, ופירש רש"י לפי שעתידי גרוען לצאת ממנו, אולם אחי הקטן יגדל ממנו לפי שעתידי ירושען לצאת ממנו, הרי שהיה מסתכל בטוב העתיד ולא ברע העתיד והסכים הקב"ה על ידו, וכמו כן נאמר עתה שיקח השי"ת המעשים טובים שבדינו מימי קדם והמעשים טובים אשר אנחנו עתידים להטיב בימים הבאים, אנחנו וצאצאינו עד סוף כל הדורות, והכל חזו לאצטרופי לטוב, ואם כן בודאי יצאנו ממצרים כיון שזכות העתיד מצטרף על של עתה ולא חוב העתיד, ממילא איכא רובא זכות וכדאי' אנו לצאת זכאי בדין, עכ"ד. ולזה רמז כי רב הוא יעקב אבינו, שהוא עשה פועל דמיוני לצרף רק טוב העתיד ולא רע העתיד, והכי נקטינן בשמים לצרף טוב העתיד ולא רע העתיד, ובזכות זה וסלחת לעוני, כי מעתה יש רוב זכות ומכריע את העולם לכף זכות.

וזבה יתבאר הכתוב ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי הוי"ה, להורות שמסעות בני ישראל ביציאתם ממצרים היה על פי ה', בבחינת שם הוי"ה המורה שהעבר והעתיד אחד הוא לפניו, ומה שזכו לצאת ממצרים היה בזכות שיצרף הקב"ה לבני ישראל זכות קבלת התורה על שם העתיד.

ופירשתי המסורה ג"פ נחננו, (איכה ג מב) נחננו פשענו ומרינו, ואידך (במדבר לב לב) נחננו נעבור חלוצים לפני ה', ואידך (בראשית מב יא) כולנו בני איש אחד נחננו. ולפי דרכינו יש לומר נחננו פשענו ומרינו, וצריכים לעשות תשובה בשלימות ולהכריע את העולם לכף זכות כדי שנוכה לצאת זכאי בדין, כי אדם נידון בכל יום (ראב"ה השנה טז), ואיזה זכות יש לנו, לזה אמר נחננו נעבור חלוצים לפני הוי"ה, היינו במדת הרחמים של הקב"ה שיצרף לנו המעשים טובים אשר אנו עתידים להטיב בימים הבאים אנחנו וצאצאינו עד סוף כל הדורות ולא יסתכל על הרע אשר עתידים לחטוא, ובאופן זה ירבו זכותינו, והטעם דהקב"ה מצרף רק טוב העתיד ולא רע העתיד, משום דכולנו בני איש אחד נחננו ורע יעקב אבינו אשר עשה כן פועל דמיוני במה שהקדים את אפרים לפני מנשה משום שהסתכל על הטיב העתיד שאחיו הקטן יגדל ממנו, ובה מתברכים בני ישראל בכל הדורות ורכה יעשה ה' שיביט בטוב העתיד ויצטרף לטובה, מה שאין כן הרע העתיד מחסד השי"ת שאינו מצטרף.

ובבחינתנו בדרך זה יש לפרש מה דאיתא בסוף מס' מכות, וכבר היה רבי גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי יעקב מהלכין בדרך וכו' פעם אחת היו עולין לירושלים כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדש קדשים, התחילו לך בוכין ורבי יעקב מצחק, אמרו לו מפני מה אתה מצחק, אמר להם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו מקום שכתוב בו (במדבר נא) והוה הקרב יומת, ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה, אמר להן לכך אני מצחק דכתיב (ישעיה ח ב) ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה

הכחן ואת זכריה בן יברכיהו, וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני, אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב (מיה ג יב) לכן בגללכם ציון שדה תחרש, בזכריה כתיב (זכריה ח ד) עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים, עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. ולכאורה יש להבין הלא התנא רבי עקיבא הרי חי באותו הדור שהיה הסתר פנים גדול בחורבן בית שני אשר נשפך דם ישראל כמים, וגלו ישראל מארצם ונחלמם בצרה ובשביה, ורבי עקיבא בעצמו היה מעשרה הרוגי מלכות, ומה גם ראה בעיניו הקדושים אורך ימי גלותינו אשר יסבלו בני ישראל במשך שנות הגלות צרות רבות מרורות כלענות, אלו הן הנהרגים אלו הן הנשחטין על קדושת שמו יתברך, עד שיכזו שיתקיים נבואת זכריה הנביא עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים, ואם כן לשמחה מה זו עושה. אמנם לפי דרכינו יש לומר כי טמון בזה רמז עמוק ולימוד גדול לבני ישראל לדורותם, הדנה כתב האריז"ל (ליקוטי ש"ס ברכות ה). כי התנא רבי עקיבא היה לו נשמת יעקב אבינו. ובמגלה עמוקות (אופן פ"ח) כתב רמז, מירי אבי"ר יעקב" (בראשית מט כד), אותיות רבי" עקיב"א. ומעתה יש לומר כי גם רבי עקיבא היה בבחינת יעקב אבינו לראות בטוב העתיד, ולכן לא ראה אותו בזה לימוד גדול על ימי הגלות להתחזק בחיובן כל הצרות, שביטו ויתבוננו בטוב העתיד להיות בביאת הגואל, ועל כן בהיותו אצל הר הבית וראה שועל יוצא מבית קדש קדשים היה מצחק, כי ראה הביט על טוב העתיד כי עוד ישבו זקנים וזקנות יחדיו ברחובות ירושלים, ויבא זמן שיתקיים יעוד הנביא (צפניה א כ) בשו"ב את שבוחים לעיניכם אמר ה', כאשר ירחם השי"ת עלינו ויציאנו מן הגלות החל הזה, והעלים עינו מלראות על הרע העתיד לבא על בני ישראל במשך שנות גלותם, אלא שם נלגד עינו רק הטוב העתיד להיות בביאת משיח צדקינו.

ואולי לכוונה זו אמרו חז"ל (תענית ל:) כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, וכתב א"ז וללה"ה בייט לב (פ' וארא) כלומר שזוכה לזה שמאמין בנחמתה כל כך, עד שתהא אצלו בגדר ראה ממש, ע"ש. ולפי דרכינו יש לומר הכוונה שעל ידי האבילות על ירושלים זוכה לראות טוב העתיד, עד שהוא אצלו בגדר ראה ממש, ועל כן כבר עכשיו הוא זוכה לראות בשמחת ירושלים העתיד.

ובדרך זה יל"פ הכתוב ויסעו ממרה ויבאו אלימה, וכתב בדגל מחנה אפרים (פ' מסעי) אלי"ם ראשי חביות יעקב אבינו לא מ"ה, ע"ש. ולפי דרכינו יש לומר ברמז זה, ויסעו ממרה, היינו שיש להסיע מן המרירות בגלות, ויבאו אלימה, כמו דאלים, היינו לבחינת יעקב אבינו, כמו שעשה התנא רבי עקיבא, שסתכלו בטוב העתיד ולא ברע העתיד. והנה כחו של יעקב אבינו חי וקיים עמנו עד סוף כל הדורות, ונשאר לנו עד היום הזה, ובהו אנו מתחזקים בכל הדורות כשאנו משתוקקים על הגאולה העתידה, ומביטים אנחנו על נפשנו באיזה זכותים נזכה לגאולה, ואנו מתחזקים כי למען שמך הוי"ה וסלחת לעוני כי רב הוא, כי הקב"ה קורא הדורות מראש יודע איך שיעשו בני ישראל תשובה בביאת המשיח, והוא מצרף אלו הזכותים בימינו אלה, וכל אנחה ודמעה אמיתית שמורידים בני ישראל להקב"ה כולם חזי לאצטרופי להתשובה שיעשו בני ישראל לעתיד.

והשי"ת יעזור וירחם על בני ישראל שנוכה להתעורר לתשובה אמיתית בשלימות, והימים הללו יתפתחו לשון ולשמחה, בני ישראל מתאבלים על חורבן ציון וירושלים זה רבות בשנים, ואנו שמחים כל הימים על שם העתיד שנוכה במהרה לבנין ציון וירושלים, השי"ת יזכינו לזה, והיה לנו הזכיה להדבק בתורה ומצות, לילך בדרך התורה והיראה ולעשות רצון ה' ולעשות תשובה, בשוכה ונחת תושעון, אין ישראל נגאלין אלא בתשובה, ואפילו תשובה מועטת השי"ת מצרף להתשובה שיעשו בני ישראל בביאת המשיח, ובכוחו ובזכותו של יעקב אבינו אנו מצפים שנוכה לצאת מגלות המר הזה, השי"ת יעזור שנוכה להתרוממות קרן התורה וישראל בהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

צטצילי הלכה

בירורי הלכות, נערך ונסדר ע"י מערכת "בית ועד לחכמים" שע"י מבצר הכוללים קרית יואל והיו למראה עיניו של הגה"צ דומ"ץ קרית יואל שליט"א

דיני רחיצה מר"ח אב ואי"ך

א) אין רחיצה במים מר"ח אב עד אחר תשעה באב, אפילו במים צוננים^א, חוץ מפניו ידיו ורגליו שמוותר לרחוץ במים צוננים, בלא זיוף^ב, אבל לא בהמון או פושרין^ג.
ב) דין זה הוא דוקא ברחיצה לתענוג, אבל רחיצה לצורך רפואה (מגן ילדים שיש להם רע"ש, או אותם שיש להם מיהוש בגללים, שצריכין לשתות במים לצורך רפואה), מותר לרוחצם בימים אלו^ד.

ג) וכן מי שנתלכלך, מותר לרחוץ מקום התלכלוך, וגם יכול להשתמש עם זיו"ף אם אינו מתנקה בלא זיו"ף, ואם אינו עובר עם מים צוננים (או שאינו סובל), מותר לרחוץ אפילו במים חמוץ^ה, וזו שנתלכלך בהרבה מקומות כגופו, וקשה לו לרחוץ כל מקום ומקום עצמו, מותר ללכנס כל גופו במים כדי להעביר להלכותם בבית אחת^ו, ואסור לשהות שם יותר ממה שצורך להעביר התלכלוך.

ד) וכן מי שהיוע הרבה עד שגופו נעשה מזהם מהיועה מותר לרחוץ עצמו להעביר הזוהמא^ז, וע"כ מי שמויע הרבה [היינו שאפילו אחר שהליחות מתייבש, מרגיש עצמו פארקלעב"ט מזהויע, ועפ"י רוב נעשה כן ע"י שמויעה הרבה פעמים] מותר לו ליקח שאו"ר עם זיו"ף, והמים יהיו צוננים כפי מה שיכול לסבול, ואין להשהות שם יותר ממה שצריך להסיר היועה, ובג"ל בדין הקודם.

ה) וזו שהיא איסטמים ואינו סובל בשאנו רחוץ עצמו, מותר לו לרחוץ כל גופו אע"פ שאינו מר"ח הרבה^ח. ולא כל מי שאומר איסטמים אני מותרין לו, אלא דוקא שהוא ידוע שהוא איסטמים ומתנהג בנקיט, ואם לא ירחץ יצטער הרבה ויבא לידו מיהוש^ט [ובנשים יש הרבה שהם בגדר זה].

ו) אבל כל שאינו מויע כ"כ, אסור לרחוץ עצמו לתענוג (אויפרישו"ן), ולדאבוניו יש מזלזלים בזה, ובאמת החמירו הפוסקים מאוד בזה שאפילו לצורך שבת לא התירו רחיצה אפי' בצונן, אע"פ שהוא לכבוד שבת^י, וכ"ש שלא לצורך שבת, וכדאי הוא שריפת בית אלוקינו להצטער על חורבנו, וכל המתאבל על ירושלים וזכה ורואה בשמחתו.

ז) מי שטובל כל יום קודם התפלה, מותר לו לטבול בימים אלו, אמנם לא ישהה שם רק כשיעור הטבילות שרגיל לטבול^{יא}, ולכתחילה היכי דאפשר יש לטבול במקוה של מים צוננים^{יב}, ואם קשה לו לטבול בצונן, או אם הוא במקום שליכא מקוה צוננת, יכול לטבול בהמון^{יג}.

ח) כל דיני רחיצה נוהג גם בקטנים, ואין לרוחצם אלא אם נתלכלכו או היועו הרבה, כמו שנתבאר בעניינים הקודמים^{יד}. אבל קטנים עד ד' שנים מותר לרוחצם ברגיל^{טו}.

א. רמ"א.
ב. משנ"ב (סקצ"ד) בשם האחרונים, ומה שכתבנו בלא זיו"ף הוא מ"ש הגמ"א (סקמ"א) בשם הלבוש שאפילו בער"ש אסור זיו"ף וכש"כ בימות השבוע, וכ"כ בשבט הלוי.
ג. שבלכל איסור חמין נכלל גם פושרין, ומ"ש בפתח תשובה בירוד"ד (סי' שפ"א סק"א) בשם התפארת למשה, ועיי"ש טעם הדבר. ופושרין היינו חממיות הרוק - 98° דעגרי"ס והיינו שגופו מרגיש חממיות (עי' ש"ך בירוד"ד סי' קפ"ח סק"ד ובחבואות שור סי' ל"ו סוף תהלה לרד"ב בסי' שכ"ו סוף סק"א).

ד. ע"י בהערה הבא שכל רחיצה שאינו של תענוג, אלא לרפואה או להעביר תלכלוך מותר אף בט"ב וכ"ש בימים אלו, וכ"כ הלבוש שהובא באחרונים (ומ"ב סי' תקנ"א סקצ"ג) שמרחיצין קטנים שיש להם חטטין בראשם, וע"ש בעש"ט (סקל"ז) שרחיצה לרפואה שרי, ע"ש.
ה. כן במבואר בשו"ע לגבי ט"ב וירוד"ד (בסי' תקנ"ד סעיף ח' ובסי' תרי"ג סעיף א'), שעיקר האיסור של רחיצה הוא דוקא רחיצה לצורך רחיצה, אף שלא יתנה, מ"מ מותר, אלא שיכין להעביר התלכלוך ולא להתנהג רחיצה (ובמ"ש מהנהגת חיים בביקור א' קודם התפלה, וגם מותר לעבור במים עד ציורו כדי לשמור נכסיו ומתפטר מן המים) ובכ"כ סעיף א' (דב"ח"כ אסור ח"ן), שבלב אלו אינו מוכין להתנהג רחיצה, ובכ"כ לא נאסר רחיצה. ומסתמך הפוסקים יוצא שגם ע"י מים חמוץ מותר, אבל בפנים כתבנו שאם יעבור התלכלוך גם ע"י צוננים לא יעברו עם מים חמין, דהא נהנה יותר מזה, ואין מתירין רחיצה כשאנו לצורך העברת התלכלוך, וכ"כ באחרונים לגבי טבילה, ע"י הערה י"ב.
ו. הנה המטה אפרים (שם סעיף ב') כתב שאם היוע הרבה ורצה לרחוץ להעביר היועה מותר לרחוץ ביו"כ כיון שאינו רחיצה של תענוג, אמנם מי שאינו איסטמים, וא"צ לרחיצה זו כ"כ יש לו להחמיר שלא לרחוץ בשביל העברת ידוע וכו', וכ"כ הובא במשנ"ב (שם סעיף א'), ומבואר בדבריהם (עי' א"ל למהט"ק ועש"ג סק"ג וסעיף א') ומ"ש חרי"ג סעיף א'), ומבואר במשנ"ב (בסי' תרי"ד סעיף א') ובכ"כ סעיף א' אסור לטון עצמו להעביר היועה, והטו"ן (בסי' תרי"ג סק"א) סובר דה"ח רחיצה, אבל הגמ"א (סי' תרי"ד סק"א) סובר דרחיצה להעברת היועה שרי, וסיכה חמור יותר היא תענוג טפי, וע"כ מתמירין לכתחילה לחוש להטו"ן. אמנם לגבי ט"ב מ"ש המשנ"ב (ב"ה ס' תקנ"ד סעיף ט"ו ד"ב סיכה) דגם סיכה להעביר הזוהמא שרי, וא"כ מותר לכו"ז (א"כ בפרי"מ ח"י"ג מ"ז סק"י כ' דבט"ב מותר סיכה להעביר הזוהמא). והנה בפוסקים לא כתבו הגדר של היועה שהוא מותר לרחוץ, אמנם המטה אפרים ומשנ"ב הג"ל כתבו "היועה הרבה", ואם מרגיש פארקלעב"ט בראי נקרא שהיוע הרבה, וע"כ כתבו בפנים שיעור זה. וע"כ בשבט הלוי (ב"ח סי' קצ"ז) שכתב שפשוט הדאנאים העובדים כל השבוע ומימיני הובה שמוחר להם לרחוץ גם בביתם אף נאצר לכן, אבל כנראה רק בצונן שיה מספיק לכן כע"ל [וכע"ז זה כ' בשערים המצויינים בחלכה (כלל קצ"ב סק"ב) עיי"ש]. וכן ע"י השנה"ל שכתב במקום אחר (ח"ו סי' ע"ז אות ב') שבאין קטנים אחר (ב') שכתבנו לרחוץ גם כל גופו בצונן, אמנם הוסיף חומרא שיעשה זה דרך אכזריים אכזריים ולא בבית אחת, וכנראה משום היכר, ולא מתוך מקור לוח ע"ש.
ז. רמ"א (בסי' תקנ"א סעיף ט"ז) שלא הותר רחיצת כל גופו אלא פניו ידיו ורגליו ע"ש באחרונים.
ח. כ"כ בשו"ע יוד"ד (סי' שפ"א סעיף ג') לגבי אב"ל ל"ע שרחיצה אסור מדינה, וכש"כ בימים אלו.
י. לישן שרשי"ע שם.
יא. הגמ"א (בסי' תקנ"א סקמ"א) הביא כן מהשק"ק לגבי טבילה בער"ש, ובלקוטי מהרי"ח (במנהגי חודש אב) כתב כן גם לגבי טבילה בכל יום, ועיין לה"א מבוטשטאטש שמעדר להקל בזה, וגם בהנהגת יד שאול (ירוד"ד סי' שפ"ב) מותר לאב"ל תוך ל' לטבול קודם התפלה למי שרגיל בכך כל יום, וכן עמא דבר.
יב. כ"כ הפרמ"ג (א"א סקמ"א) ודה"ח ומשנ"ב (שעה"צ סקצ"ח) לגבי טבילה בערב שבת, וה"ח בזה.
יג. ותוספת חיים על החי"א (כלל קצ"ז סקל"ז) והובא בכ"ה החיים (סי' ק"ב).
יד. כן יוצא ממי' הלבוש (בסעיף א') שקטנים שיש להם חטטין בראשן מותר לרוחצם, והובא בהרבה אחרונים ובמשנ"ב (סקצ"ג) אלמא דדוקא בחטטים מותר שאו רחץ משום רפואה (עי' בה"ל סי' תקנ"ד ט"ו ד"ה סיכה) משא"כ לתענוג אסור כמו לגבי גדול, ואין הדין לבאר בשו"ע קנה בושם (ח"א סי' ל"ב) עיי"ש, וכ"כ בספר חנוך לנער (פרק כ"ד דין א') להגיד יעקב בלראי שליט"א, חבר הבר"ץ הגדה החריית.
טו. ודבקטנים כאלו אין נהוגים דיני אבילות כשבימים אלו, ומ"ש המבואר בחי"א (כלל קל"ג דין י"ח) וקאי על קטנים בני ג' שנים עיי"ש, וכ"כ לגבי שבע שחל בו ח"ב, אבל קודם לזה קיל יותר, ע"י המשנ"ב (סקצ"ב) שכתב החי"א ואכ"ל.

היות שבימים אלו מתכוננים להוציא לאור ספר חדש מאת מורינו הגאון האדיר דומ"ץ קרית יואל שליט"א אשר בשמו יקבנו שו"ת אגלי דבש ח"א אשר בו נדפסו קצת מהתשובות שהשיב לשאלים רבים אשר משכימים לתתן, ובתשובות אלו גילה מעט מרוב גדלו בביורו הלכה למעשה, וצולל במים רבים אדירים בשי"ס ופוסקים וספרי שו"ת המצויים ואינם מצויים, ומסיק שמעתה אליבא דהילכתא, וכל הוראה אומר ברא"י.
וע"כ לקראת ימים אלו הזמן גרמא לפרסם פסקי הלכות היוצאים מתשובה אחת שכי' בזה, והוא סי' נ"ז מחלק ראשון, וכתבנו רק תמצית הדברים בהערות צויין לדברי התשובה ההוא, ושם נתבאר הדברים בהרחבה כדרכה של תורה.

ח"כ"ד תלמידיו המתאבקים בעפר רגליו מערכת בשבילי הלכה

דין כוס ברהמ"ז ש"לאחר סעודת ברית

א) כשעושין סעודת מצוה בימים אלו (מגן סעודת ברית וכו"ו), ומברכין ברהמ"ז על כוס יין, מותר להמברך לשתות הכוס, וא"צ ליתנו לתינוק אף כשנמצא שם תינוק^א.
ב) ואם הכוס גדול ומזוקק כמה רביעיות, מותר לשתות כמה שירצה וא"צ להפסיק השתי' כששתה רביעית^ב.
ג) גם שאר המסובין מותרים לשתות מהכוס של ברכה^ב.

דין כוס הבדלה, וכן כוס של ברהמ"ז בסעודת רשות

ד) כששותין יין הבדלה כמובא במוצאי שבת חזון, א"צ לצמצם לשתות רביעית אלא יכול לשתות כמו שרגיל כל השנה, ובג"ל בדין ב'.
ה) כשעושין מלוה מלכה במוצאי שבת חזון, לכתחילה אין לברך ברהמ"ז על כוס אף בג' אנשים, אבל בדיעבד אם בירך על כוס, ולא נמצא שם תינוק, יכול לשתותו אחר ברהמ"ז^א.
ו) וכן הדין באמצע השבוע אם ה' ג' מסובין ובידך ברהמ"ז על כוס, ולא נמצא שם תינוק, יכולין להקל לשתותו, אף כשלא הי' סעודת מצוה^א.

בענין קניית בגדים חדשים בימי בין המצרים

ז) אף שנהגין שאין לובשין בגדים חשויים חדשים בימי בין המצרים, מ"מ מותר לקנות בגדים חשויים מ"ז בתמנו עד ר"ח אב כדי ללבושן אחר ת"ב, מכיון שאין מברכין שהיינו במונני בשעת הקני'^א.

ח) אבל מ"ח ואילך אין קונים וגם אין לובשין אפי' בגדים שאינם חשויים ואפי' מנעלים^א, דגם במנעלים יש שמהם בקנייתם או בלבישתם פעם הראשון^א.

א. עיי"ש בתשובה שכן במבואר בדברי המחצה"ש (סי' תקנ"א סק"ב), וכן הבין המשנ"ב (סקע"ב ושעה"צ סקל"ד) בדעת הפרמ"ג, וכ"כ בספר מלחמות ארי' הלכות מילה (סי' רס"ה סקל"ד) שכ' שאף שהבאה"ט (בסי' תקנ"א סק"ל) כתב שגם בסעודת מצוה נוהגין ליתן לתינוק, יש להקל בזה כדעת המחצה"ש, ועיי"ש עוד, ובאמת כן מפורש במהרי"ל שהובא להלן בהערה ג'.
ב) כן בדין בתשובה הג"ל מספר שו"ת זכור לאברהם (אביגדור, א"ח סי' ג') שא"צ לדרקק לשתות רביעיות, שיכין שהותר מקצתו הותר כולו.
ג) עיי"ש בתשובה שכן הביא בספר תורת חיים (סי' תקנ"א סק"ד) ממנהגי מהרי"ל שמבואר שנתן מהכוס של ברהמ"ז (שלאחר מילה) לשאר המסובין, וכן ציינו בשו"ת ולאשר אמר (מה"צ המפורסם פאר הדור והדור אב"ד סעודה"על זיל, סי' י"ט), ופסק שם כן להלכה למעשה.
ד) עיי"ש דין החיים (סי' קצ"ז), שאף שהפרמ"ג החמיר, יש להקל בדיעבד אף הו"ג מסובין וליכא תינוק עיי"ש, וע"ש בתורת חיים (סקכ"ה) שאין ברור שהפרמ"ג מחמיר ע"ז, וע"כ בדיעבד יש לסמוך ע"ז.
ה) כ"כ בהערה הקודמת.
ו) כ"כ ע"ש עפ"י דין הפך החיים (סי' פ"ח) עיי"ש.
ז) רמ"א (סי' תקנ"א סעיף ד') מנ"א (סי' ק"ב).
ח) כ"כ שם בתשובה עפ"י המהר"ם שר"ף במס' כתובות (דף ס"ה ע"ב) שאף במנעלים שייך שמהם, וכן הביא הב"ח (סי' תקנ"א) בשם הא"ר עיי"ש, (ועפ"י מיישב קשיטת הדברי צבי על הגמ"א סי' תקנ"א ס"ק כ"ב), עיי"ש בתשובה הג"ל.

ד. ע"י בהערה הבא שכל רחיצה שאינו של תענוג, אלא לרפואה או להעביר תלכלוך מותר אף בט"ב וכ"ש בימים אלו, וכ"כ הלבוש שהובא באחרונים (ומ"ב סי' תקנ"א סקצ"ג) שמרחיצין קטנים שיש להם חטטין בראשם, וע"ש בעש"ט (סקל"ז) שרחיצה לרפואה שרי, ע"ש.
ה. כן במבואר בשו"ע לגבי ט"ב וירוד"ד (בסי' תקנ"ד סעיף ח' ובסי' תרי"ג סעיף א'), שעיקר האיסור של רחיצה הוא דוקא רחיצה לצורך רחיצה, אף שלא יתנה, מ"מ מותר, אלא שיכין להעביר התלכלוך ולא להתנהג רחיצה (ובמ"ש מהנהגת חיים בביקור א' קודם התפלה, וגם מותר לעבור במים עד ציורו כדי לשמור נכסיו ומתפטר מן המים) ובכ"כ סעיף א' (דב"ח"כ אסור ח"ן), שבלב אלו אינו מוכין להתנהג רחיצה, ובכ"כ לא נאסר רחיצה. ומסתמך הפוסקים יוצא שגם ע"י מים חמוץ מותר, אבל בפנים כתבנו שאם יעבור התלכלוך גם ע"י צוננים לא יעברו עם מים חמין, דהא נהנה יותר מזה, ואין מתירין רחיצה כשאנו לצורך העברת התלכלוך, וכ"כ באחרונים לגבי טבילה, ע"י הערה י"ב.
ו. הנה המטה אפרים (שם סעיף ב') כתב שאם היוע הרבה ורצה לרחוץ להעביר היועה מותר לרחוץ ביו"כ כיון שאינו רחיצה של תענוג, אמנם מי שאינו איסטמים, וא"צ לרחיצה זו כ"כ יש לו להחמיר שלא לרחוץ בשביל העברת ידוע וכו', וכ"כ הובא במשנ"ב (שם סעיף א'), ומבואר בדבריהם (עי' א"ל למהט"ק ועש"ג סק"ג וסעיף א') ומ"ש חרי"ג סעיף א') ובכ"כ סעיף א' אסור לטון עצמו להעביר היועה, והטו"ן (בסי' תרי"ג סק"א) סובר דה"ח רחיצה, אבל הגמ"א (סי' תרי"ד סק"א) סובר דרחיצה להעברת היועה שרי, וסיכה חמור יותר היא תענוג טפי, וע"כ מתמירין לכתחילה לחוש להטו"ן. אמנם לגבי ט"ב מ"ש המשנ"ב (ב"ה ס' תקנ"ד סעיף ט"ו ד"ב סיכה) דגם סיכה להעביר הזוהמא שרי, וא"כ מותר לכו"ז (א"כ בפרי"מ ח"י"ג מ"ז סק"י כ' דבט"ב מותר סיכה להעביר הזוהמא). והנה בפוסקים לא כתבו הגדר של היועה שהוא מותר לרחוץ, אמנם המטה אפרים ומשנ"ב הג"ל כתבו "היועה הרבה", ואם מרגיש פארקלעב"ט בראי נקרא שהיוע הרבה, וע"כ כתבו בפנים שיעור זה. וע"כ בשבט הלוי (ב"ח סי' קצ"ז) שכתב שפשוט הדאנאים העובדים כל השבוע ומימיני הובה שמוחר להם לרחוץ גם בביתם אף נאצר לכן, אבל כנראה רק בצונן שיה מספיק לכן כע"ל [וכע"ז זה כ' בשערים המצויינים בחלכה (כלל קצ"ב סק"ב) עיי"ש]. וכן ע"י השנה"ל שכתב במקום אחר (ח"ו סי' ע"ז אות ב') שבאין קטנים אחר (ב') שכתבנו לרחוץ גם כל גופו בצונן, אמנם הוסיף חומרא שיעשה זה דרך אכזריים אכזריים ולא בבית אחת, וכנראה משום היכר, ולא מתוך מקור לוח ע"ש.
ז. רמ"א (בסי' תקנ"א סעיף ט"ז) שלא הותר רחיצת כל גופו אלא פניו ידיו ורגליו ע"ש באחרונים.
ח. כ"כ בשו"ע יוד"ד (סי' שפ"א סעיף ג') לגבי אב"ל ל"ע שרחיצה אסור מדינה, וכש"כ בימים אלו.
י. לישן שרשי"ע שם.
יא. הגמ"א (בסי' תקנ"א סקמ"א) הביא כן מהשק"ק לגבי טבילה בער"ש, ובלקוטי מהרי"ח (במנהגי חודש אב) כתב כן גם לגבי טבילה בכל יום, ועיין לה"א מבוטשטאטש שמעדר להקל בזה, וגם בהנהגת יד שאול (ירוד"ד סי' שפ"ב) מותר לאב"ל תוך ל' לטבול קודם התפלה למי שרגיל בכך כל יום, וכן עמא דבר.
יב. כ"כ הפרמ"ג (א"א סקמ"א) ודה"ח ומשנ"ב (שעה"צ סקצ"ח) לגבי טבילה בערב שבת, וה"ח בזה.
יג. ותוספת חיים על החי"א (כלל קצ"ז סקל"ז) והובא בכ"ה החיים (סי' ק"ב).
יד. כן יוצא ממי' הלבוש (בסעיף א') שקטנים שיש להם חטטין בראשן מותר לרוחצם, והובא בהרבה אחרונים ובמשנ"ב (סקצ"ג) אלמא דדוקא בחטטים מותר שאו רחץ משום רפואה (עי' בה"ל סי' תקנ"ד ט"ו ד"ה סיכה) משא"כ לתענוג אסור כמו לגבי גדול, ואין הדין לבאר בשו"ע קנה בושם (ח"א סי' ל"ב) עיי"ש, וכ"כ בספר חנוך לנער (פרק כ"ד דין א') להגיד יעקב בלראי שליט"א, חבר הבר"ץ הגדה החריית.
טו. ודבקטנים כאלו אין נהוגים דיני אבילות כשבימים אלו, ומ"ש המבואר בחי"א (כלל קל"ג דין י"ח) וקאי על קטנים בני ג' שנים עיי"ש, וכ"כ לגבי שבע שחל בו ח"ב, אבל קודם לזה קיל יותר, ע"י המשנ"ב (סקצ"ב) שכתב החי"א ואכ"ל.